

MATEU OBRADOR, FOLKLORISTA
Jaume Guiscafrè
Universitat de les Illes Balears

Mateu Obrador i Bennàsser (Felanitx 1852 – Palma 1909) és una figura tan important en el context de la cultura catalana de la segona meitat del XIX com desconeguda avui dia. I una part d'aquesta desconexió és, segurament, imputable a la seva pròpia peripècia vital. En paraules de Pons (2010: 13), el «mapa general de la personalitat i de la vida d'Obrador» seria aquest:

precocitat, unes molt notables condicions intel·lectuals i literàries, una gran bondat, polifacètic, víctima de circumstàncies personals i familiars que no facilitaren la seva dedicació eficient al treball cultural, una vida professional molt majoritàriament provisional i precària, molt estimat pels amics, un esperit selecte que va ser víctima de les servituds que li va imposar la quotidianitat, una certa tendència a la malenconia i a les fluctuacions anímiques, propensió a la dispersió, escassa capacitat de donar continuïtat a les tasques començades, amb més tendència a imaginar projectes i a iniciar-los que no a fer-los realitat i a acabar-los... En definitiva, una persona humanament bona i intel·lectualment ben proveïda de recursos però que, tanmateix, i tant per raons de caràcter com per l'impacte de les circumstàncies adverses que va patir, no hauria estat capaç de dur a terme, ni en quantitat ni tampoc en qualitat, l'obra escrita que les seves potencialitats inicialment havien fer preveure.

I entre els molts interessos intel·lectuals i les moltes dedicacions d'Obrador s'hi ha de comptar el folklore, a la recollida, l'estudi i la divulgació del qual es va dedicar en diversos períodes de la seva vida més aviat curta. En aquest sentit, la relació d'Obrador amb el folklore es pot enfocar des de quatre vessants: la creació poètica, la traducció, la recopilació i la teorització i la divulgació.¹

Una part de la producció poètica d'Obrador s'inspira de manera directa en la poesia oral i qualche poema, fins i tot, en el rondallari. Aquesta influència és ben perceptible tant en el metre (versos heptasíl·labs, tirades de versos pròpies de la balada i de la codolada) com en els temes.

Segurament els exemples més clars són «La malcasada»², «Vou-veri-vou»³ i «Na

¹ Aquest article s'emmarca en una línia d'investigació sobre la literatura popular catalana que ha rebut finançament del Ministeri de Ciència i Innovació a través del projecte d'I+D «La literatura popular catalana (1894-1959): protagonistes, actituds, realitzacions» (FFI 2009-08202/FILO).

² Rosselló (1873: 573-583); Obrador mateix en va publicar una versió autoparòdica a *L'Ignorancia*, núm. 38 (1880), p. 2-3.

³ «Vou-veri-vou (cançó)» Lletre d'en M. Obrador. Música d'en H. Noguera. Segona edició. Una peseta.

Francineta»⁴, als quals podríem afegir amb reserves «Mal d'amor»⁵ i «Las fullas de pols d'or»⁶. A propòsit del primer poema, Oliver (1988: 171) ja va observar que «muchas de las producciones de Obrador han alcanzado el pleno dominio de la popularidad en Mallorca. Tal es, por ejemplo, *La mal casada*, que se sabe de memoria y que cantan y recitan muchos que no conocen siquiera el nombre del autor.» I Pons (1928-1931: 251-252), referint-s'hi, hi afegeix:

Recitada una volta ¿qui no sent frisança d'encomanar-la a la memòria? ¡Jo no sé explicar l'encisament d'aquesta composició tan fonda de sentiment i tan mallorquina! És una mostra que bé podria incloure's en el nostre cançoner popular. [...] És aquesta una de les composicions més característiques de N'Obrador. Dins ella sabé agafar el vol lleuger de l'ocell que aleteja en les estrofes de la nostra poesia camperola que lligà amb aquest sentimentalisme enyoradís, un poc planyívol de què està tenyit bona part del nostre romancer, i més que tot, la poesia alemanya, on els nostres poetes anaren a beure inspiració.⁷

Obrador, de fet, es va inspirar tant en un tema —el de la malmaridada— que té una tradició antiquíssima en la literatura i en el folklore com en una balada concreta —la que duu per títol «La malcasada» a Ginard Bauçà (1966-1975, 4: 386-389), que en documenta cinc versions—, de la qual Obrador mateix va replegar una versió que va trametre a Milà. A part del tema, hi ha una connexió textual molt evident entre les versions orals de la balada i el poema d'Obrador, ja que la parella d'amants dissortats que el protagonitzen hi rememoren els versos inicials amb què solen començar aquelles:

Vola, vola, rossinyol,
Deu te do llarga volada.
Ja dirás a mos parents
Que mon pare m'ha casada,
Que m'ha casada ab un vell,
Ab un vell barba gelada...

És per aquesta raó que em fa l'efecte que Oliver no l'encerta i que el que devien recitar o cantar els intèrprets mallorquins de l'època no era tant el poema d'Obrador com la balada que refà. I, de fet, el 2011 en vaig poder recollir aquests versos, que Jaume Guiscafrè Llull, de 80 anys, encara recordava:

Vola, vola, rossinyol,
i pegaràs llarga volada.

⁴ Obrador (s.a.: 344-346); *Calendari català del any 1873*, p. 95-99.

⁵ *Calendari català del any 1872*, p. 14-15.

⁶ *La Lluçanera de Nova York*, any 2, núm. 12 (1875), p. 3.

⁷ *La Nostra Terra*, any 2, núm. 19.

Diràs a los meus parents
que mon pare m'ha casada
amb un vell barba gelada.
Encara no en som vist mai de cara
més que un dia de descuit
en es replà de l'escala
i tenia un ull tret
i s'altre que li penjava.

L'autor de Felanitx és també autor del poema «Vou-veri-vou», la conegudíssima cançó de bressol que va musicar el també felanitxer Honorat Noguera, la lletra de la qual sí que va entrar en el cabal de la poesia oral mallorquina i la documenta de manera parcial en diverses versions Ginard Bauçà (1966-1975, 3: 3):

Hora baxa, post el sol
Plorinyava l'infantó
No ploreu, angelet, no
Que ma mareta no ho vol.
No-ni-no
Una engronsadeta pe l'nin petitó.
Tot el cel llampega y plou;
Tresor meu, dorm fins demà,
Ta mareta't vel-lerá
Cantant el vou-veri-vou; *etc.*
Dematí, quant surta'l sol
Obrirà'ls ulls mon fió;
Angelet, no ploreu no,
Que ma mareta no ho vol, *etc.*

No sé si «Na Francineta», que s'inspira clarament en un episodi de la rondalla de la Ventafochs, del qual és una adaptació parcial versificada, va conèixer la popularització o l'oralització del poema esmentat. Pens, però, que també s'ho hauria merescut.

Segons Pons (1928-1931: 12), va ser Jeroni Rosselló qui va iniciar Obrador en el coneixement de la poesia alemanya.⁸ Aquest va dedicar una part de la seva activitat com a traductor a fer versions en català de poemes populars alemanys, unes versions que va publicar entre els anys 1873 i 1880: «La veritat (Cansó popular alemana)», «Lo presoner (Cansó popular d'Alemanya)» i «Los fills de rey (Cansó popular d'Alemanya)» a *La Renaixensa: Revista Catalana de Literatura Ciències i*

⁸ *La Nostra Terra*, any 2, núm. 13.

Arts;⁹ «Cançoneta popular alemanya», a *Lo Gay Saber*¹⁰ i, amb el títol genèric de «Cançons populars d'Alemania», va publicar l'any 1880 a la *Revista Literaria de El Comercio*¹¹ el poemes «Complanta», «El presoner», «La veritat», «Los fills de rey», «Desitx d'amor», «Sort» i «Somni dolent».

A més de poemes, però, Obrador també va traduir de l'alemany, que jo sàpiga, una rondalla dels *Kinder- und Hausmärchen* dels Grimm. Es tracta de «Sa llebra y s'erissó. (Des germans Grimm)» (ATU 72D*), que va aparèixer al *Museo Balear* i a *Lo Gay Saber*¹² i que és una traducció de «Der Hase und der Igel» (1843), un conte que no prové directament de cap versió oral, sinó de la versió dialectal que va publicar Wilhelm Schröder el 26 d'abril de 1840 al diari *Hannoversches Volksblatt* (Zipes 2007: 992). Obrador hi és prou fidel a l'original, del qual només elimina un petit paràgraf. Així mateix, és amb moltes probabilitats el responsable de la traducció de dues altres rondalles grimmianes que varen aparèixer a *La Roqueta*:¹³ «Es músichs sense instruments» (ATU 130) i «Es cinch passatgés» (ATU 210), que no són altra cosa que versions de «Die Bremer Stadtmusikanten» (1819) i de «Das Lumpengesindel» (1812). Les dues traduccions duen una nota a peu de pàgina de contingut molt semblant: «Podeu llegirla descansats. Se garantiza que no conté gota d'esperit d'indústria» i «Neta y purgada d'esperit d'indústria», respectivament, que es deuen haver d'interpretar en el sentit que els dos textos s'han *expurgat* de qualsevol element que en posi de manifest la procedència alemanya. L'atribució d'aquestes dues traduccions a Obrador, però, és dubtosa, perquè apareixen signades amb el pseudònim «Portopí», que no tots els estudiosos li atribueixen.

D'altra banda, Obrador va esmerçar-se en la recol·lecció de poesia oral sobretot entre el 1868 i el 1874. El testimoni més important de la seva tasca de col·lector de materials orals, el va deixar ell mateix en la seva correspondència amb Manuel Milà i Fontanals, de qui va ser deixeble i que va ser qui el va engrescar i el va comprometre, quan encara era alumne seu, a emprendre la recol·lecció de cançons. Obrador s'hi refereix a una carta adreçada al seu mestre el 24 de juliol de 1871:

No cregue que, per haver passat ja un parell de mesos desde que l' vaig veure, m'haja olvidat del encàrreg que me va fer, y que jo li vaig promètrer cumplir; antes bé, vaig col-

⁹ Any 3, núm. 5 i 9 (1873), p. 60-61 i 111 i any 4, núm. 7 (1874), p. 89.

¹⁰ Segona època, any 2, núm. 8 (1879), p. 114.

¹¹ Any 1, núm. 1 (1881), p. 4; núm. 2 (1881), p. 8; núm. 3 (1881), p. 3-5; núm. 13 (1881), p. 3; núm. 14 (1881), p. 3; núm. 15 (1881), p. 2.

¹² Núm. 2 (1876), p. 66-69 i segona època, any 1, núm. 22 (1878), p. 347-349, respectivament.

¹³ Núm. 33 (1887), p. 2 i núm. 36 (1887), p. 2, respectivament.

leccionant una partida de cants populars, noltros deim cansons, y que fas conte de enviarli tan prest com puga. Per are, puch dirli que ja he fet bona coneixensa ab moltes vellas d'aquest poble, y altres que no ho són; las quals me subministran abundant material per arribar al meu objecte. Prou me n'han ditas, de cansons, codoladas, glosas y altres herbas; y crech que, si Déu ho vol, la col·lecció que li enviaré servirà, en certa manera, per donar a conèixer, per més que sia a lleugeras pinzelladas, la fesomia que té la poesia popular d'aquesta terra (Nicolau d'Olwer 1922: 124).

En una altra carta a Milà de 7 de novembre de 1871 s'excusa de no haver-li tramès encara el treball a causa que ha trobat dos manuscrits, la «Comedia del invicto mártir de Cristo el Cananeo Sant Cristófol» i la «Comedia de la Conquista de Mallorca», una troballa que li ha fet modificar i ampliar el pla de feina. Tot seguit li detalla aquesta distribució en tretze capítols i li'n demana el vistiplau:

I. Cansons. Glosas. II. Cansons amorosas. III. Cansons satíricas y festivas. IV. Cansons sagradas. V. Cansons d'assunto indeterminat. VI. Codoladas. VII. Poesias diversas. VIII. Pastorellas. IX. Poesia dramàtica popular. 1. Drama relligiós, de Sants. 2. Drama històrich. 3. Entremesos. X. Tradicions. Rondayas. XI. Música popular. XII. Adagis. Dits populars (modismes). XIII. Costums populars. Conclusió. (Nicolau d'Olwer 1922: 132-133).

A la fi, a principi de 1872, quan tenia dinou anys, va trametre a Milà un manuscrit autògraf seu de cent vint-i-tres fulls —això són dues-centes quaranta-sis pàgines— titulat «Apunts sobre Poesia popular de Mallorca. Palma de Mallorca. 1871». El document es conserva entre els papers de Milà a la Biblioteca Menéndez y Pelayo de Santander, els documentalistes de la qual me n'han proporcionat de manera diligent una còpia digitalitzada. S'obre amb aquesta dedicatòria a Milà, datada el novembre de 1871:

Al savi l·literat y poeta eminent lo Senyor En Mané Milá y Fontanals – Catedratic de l'Universitat de Barcelona, etc. etc.

A sa méua terra hi ha un adagi que diu: «Qui fa lo que pòt, no está obligat á més.» He fét lo qu'hé pogut; sóm jóve; sé bén pòch. – Tenguént això en conte, no 'stranyeu, mon mèstre, sa petitesa ní sas moltes imperfeccions des méu trebay; amb tot y amb això, l' vos dedich, porque per vos l'hé fét. – Quant ménys, rebeulo còm una bén senzilla y petita pròva de lo molt que 'us estima y admira

El manuscrit està estructurat en dues parts principals. S'inicia amb unes «Advertencias sobre Pronunciacion y Ortografía mallorquinas» preliminars, que comencen:

Sabido es que las lenguas catalana y mallorquina proceden de un mismo origen, ó, más exactamente, que la segunda no es mas que una derivacion de la primera; si bien, con el tiempo, se han introducido en la mallorquina lijeras variaciones, muchas de ellas nacidas

de la diversidad de países y costumbres. Procuraré indicar estas divergencias, para mejor inteligencia de este sencillo trabajo; y con este fin, me permitiré hacer algunas advertencias y una que podríamos llamar Ortografía convencional, que si no la mejor y más exacta, es, en mí concepto, bastante adecuada, para el objecto que en ella me propongo.

Segueixen, després, els «Apuntes sobre Poesía popular de Mallorca», que contenen, per aquest ordre: un pròleg, cent cançons de tema amorós, vuitanta-quatre cançons satíriques, cinquanta-dues cançons de temàtica religiosa, vint-i-sis cançons d'«assunto vári é indeterminat», tres codolades, onze «poesías sueltas» (balades, nadales, cançons burlesques), quatre versions fragmentàries i d'extensió desigual dels «Pastorells», seguides d'un fragment d'una peça breu que, segons diu el compilador, es feia precedir de vegades a la representació dels pastorells i que tracta el tema dels dubtes de Josep, i, sota l'epígraf de «Poesía dramática», la transcripció de «La Conquista de Mallorca», un «drama en tres jornadas», seguit d'una nota en què Obrador confessa ignorar qui n'és l'autor i hi esmenta Gabriel Móra, a qui atribueix el paper de copista del manuscrit que ell posseeix.

El manuscrit es clou amb una «Advertencia» que comença així:

En el cuaderno siguiente continuaré los capítulos que faltan para completar el plan de estos Apuntes: tales son:

§ II. Drama religiós de Sants.

§ III. Comèdias. Entremesos.

Cap X. Tradicions – Rondayas.

“ XI. Música popular.

“ XII. Adágis – Modismes.

XIII. Costums populars.

Malauradament, però, aquest pla de treball no va arribar a concretar-se mai en cap resultat tangible, almenys en la mesura que les previsions d'Obrador mateix feien esperar. I tot i que, com molt bé observa Pons (2010: 15-16),

d'acord amb el model d'estudiós que Milà encarnava, la primera opció de treball cultural d'envergadura que l'universitari felanitxer va plantejar-se dur a terme seriosament va ser la recopilació i l'anàlisi de la literatura tradicional mallorquina [...] aquest projecte tan ambiciós va quedar reduït a la publicació d'un nombre relativament escàs de mostres, sobretot de prosa rondallística.

Aquest recull de 1871, però, no va ser l'única mostra que Obrador va trametre a Milà. El 30 de juliol de 1872, li torna a escriure i adjunta, a la carta que li envia, «algunas bagatel·las de Poesia popular» alhora que li confessa:

greu me sap haverli per força d'enviar semblants misèrias, molt en contra de lo que jo voldria. Aixís le hi envio, ja que no puch ferne una grossa col·lecció, baix pena de descuidar

los meus estudis (cosa que vostè supòs no m'havia de aprovar). Així que tench un moment desenfeynat, prenh la ploma y escrich las *popularías* (paraula meva) que primer me vénen a la memòria, d'entre las moltes que sé y procuraré sèbrer. Temps vindrà, si Déu vol, en què, més desembarassat de tants affers qu'al present me tenen fernet, podré cumplir lo deute qu'ab vostè tench contret y no satisfet encare (Nicolau d'Olwer 1922: 176).

Aquestes *popularies* conformen el manuscrit «Glosadors de Mallorca. Apuntacions», datat els mesos de juny i juliol de 1874, que comença:

Tot lo aquí escrit es fet á *calamo corriente*; un poch are, un poch suare, sens orde ni pla; els temps d'exámens y d'haver de graduarme no'm permeten altre cosa. Van continuats los datos qui'm venen á la memoria. En canvi, va garantizada la exactitut de tots. — Prengui's com á treball preliminar qu'ampliaré axí que puga, y en presencia de materials qu'are no tinch á ma.

En uns termes semblants s'expressa en una altra carta de 20 d'agost del mateix any. El darrer testimoni d'aquesta activitat recol·lectora relacionada amb Milà és una carta de datació dubtosa, però que pot ser de 1878, en què Obrador li tramet una versió de la coneguda balada «La donzella i el mariner» (Nicolau d'Olwer 1932: 182).

Aquesta col·laboració amb Milà li va valer el reconeixement públic del mestre, que s'hi va referir en aquests termes al pròleg del *Romancerillo catalán*: «el brillante jóven D. Mateo Obrador Bennassar [...] me comunicó copiosas é interesantes nuestras [sic] de poesía popular y semipopular baleárica» (1882: x).

Quant a la seva dedicació a la rondallística, en una carta que va trametre a Milà el 8 de juliol de 1872, després de demanar-li parer sobre la rondalla i els poemes que ha publicat al *Museo Balear*, Obrador li comunica: «Com tench rondallas recullidas a dotzenas, he pensat (per més envant) en un Rondallayre mallorquí; però d'això ja n' parlarem per llarch, si vostè vol, quant jo passe a Barcelona» (Nicolau d'Olwer 1922: 173). Que jo sàpiga, però, Obrador només va publicar quatre rondalles recollides seves: «Los tres fills del rey. (Rondalla popular mallorquina)» (ATU 300+303) a la *Revista Balear*¹⁴, a *Lo Gay Saber*¹⁵ i a *La Il·lustració Catalana*;¹⁶ «El frare boitx. (Rondalla popular mallorquina)» (ATU 1655) a la *Revista Balear*;¹⁷ «Lo de na Fustots. (Rondalla popular mallorquina)»

¹⁴ Any 1, núm. 9, 10, 11 i 12 (1872), p. 141-143, 156-159, 172-175 i 189-191.

¹⁵ Segona època, any 1, núm. 24 (1878), p. 380-381 i any 2, núm. 2 i 3 (1879), p. 21-24 i 36-39.

¹⁶ Any 5, núm. 117 i 118 (1884), p. 247-251 i 268-270.

¹⁷ Any 1, núm. 14 (1872), p. 218-220.

(ATU 875) a *La Renaixensa*¹⁸ i «S'ase duyt a fira» (ATU 1215) a *L'Ignorancia*.¹⁹ El nombre de versions rondallístiques que va publicar, doncs, contrasta amb l'afirmació que en tenia «dotzenes» de recollides. ¿Què se n'ha fet, de les inèdites? La veritat és que, a hores d'ara, no en tenc cap indici clar i, tot i que hi ha esborranys i versions de rondalles que es conserven entre els papers de Milà que semblen de procedència mallorquina, la familiaritat que hi tenc encara no em permet d'assegurar si Obrador en va ser el recol·lector i el transcriptor.

Dos gèneres més que captaren l'atenció d'Obrador varen ser la parèmia i l'enigma. El primer treball que va publicar sobre paremiologia va ser «Just dues paraules», al *Museo Balear*,²⁰ en resposta a l'article «Brins i Gavelles», que hi havia aparegut en el número anterior²¹ i en el qual Bartomeu Ferrà l'incitava d'aquesta manera a recollir materials:

Y, ¿per qué no m'ayudas? Dins un Museo, lo mateix s'hi guardan les estátues mes senceres que los petits bocins y les cenèfes d'un mosaich desfet. Per aqueix pich comensaré ab un enfilay d'adagis; y esper que't feré enveja. Du gavelles, tal vòlta no serém totsòls y dins un any haurem compost una garbera.

En la seva resposta, Obrador diu:

En la nostra literatura popular, ample es el sementer, y poquets los segadors. Y no es que'l blat no sia bo, y la tasca no puga retre ferm; sino que'ls segadors, uns s'estiman més anar darrera altre conró, d'altres n'hi ha qui diuen «Ja ho veurem en lleure», y alguns en sé també (no tant perdonables) que al blat recullit l'acaramullan á dins sitges y l'estojan, en lloch de ferne pa qu'assaciás á tots aquells qui'n son afectats, y que si no hi prenen gust de menjar-se, es porque los ho donan mal pastat, ó á roagons, ó devegadas ab mal gust de floridura.

Sí que't vull aydar, en lo que puga. Fassem gavelles ara, y garberes més envant. Acaramullem, sense perdre cala, tots quants de materials poguem heure, per dins ciutat y per la pagesia, pel pla y per la muntanya. Fassem bell munt de cansons y codolades, de rondalles y tradicions, de modismes y endevinalles.

Quinze anys més tard, Obrador encara va tornar a les parèmies amb l'article titulat «Més adagis», publicat a *La Roqueta*,²² que acaba amb uns paràgrafs de to

¹⁸ Any 3, núm. 27 (1873), p. 318-320. També es va incloure, pòstumament, a Obrador (s.a.: 348-352). Tot i que és bo de veure que no es tracta d'una transcripció literal del text oral d'un informant, duu una nota al títol ben reveladora: «Transcrita *del natural* exactament y punt per punt.»

¹⁹ Núm. 38 (1880), p. 3.

²⁰ Any 3, núm. 12 (1877), p. 458-460.

²¹ Any 3, núm. 11 (1877), p. 427-433.

²² Núm. 227 (1892), p. 1-2.

extremadament pessimista sobre la situació de la llengua catalana, que «de cada día y cad' any que van passant se desmillora y s'enmagreix, com un malalt de *lenta*», perquè «es forasté la aufega y la engoleix».

I encara hi treballava a principi del 1899, com diu ell mateix a Antoni M. Alcover en una carta que li adreça des d'Egipte, on es trobava aleshores com a integrant del seguici de l'arxiduc Lluís Salvador:

Y veurà que tira-tira y com qui no n'és, amb un parey de mesos n'he arribats a aplegà de-vés *vuycents* d'aquests *Proverbis* o *Refrans*, des quals sa nostra llengo en té un xinxé y una riquesa fora mida; (vostè fent sa mitja pot exclamà: ¡ves ara an a qui heu contas!), y excús dir-li que, en quant a Modismes o frases peculiars des nostro parlà mallorquí, sa cuhita és estada encara més grossa, perquè ja'm trob en es segon miller y encar'ara m'en surten y acudeixen a forfolons, que com més n'apunt més n'hi ha, y no m'en arrib á veure venja [...].

¿Què n'he de fé de tot açò?... ni jo meteix heu sé. Per ventura vendrà dia de netetjar-ho y esporgar-ho y classificar-ho; [...] o bé valdrà la pena de posar-ho en lletres de mol-lo [...] o sinó en faré un present an aquell mallorquí (?) prou agoserat per emprendre sa tasca de fé es nostro Diccionari (Rosselló 2008: 467).

Tampoc no estic en condicions de poder donar notícia d'on varen anar a parar finalment aquests materials a què fa referència Obrador.

Respecte de l'enigma, en una carta de 25 de desembre de 1877, diu a Milà: «Aquests dies de descans amaniré les endevinalles per enviarles a la *Revue*, de Montpeller» (Nicolau d'Olwer 1932: 144). Obrador, però, no degué dur a terme la tasca a què es refereix perquè no n'he trobat cap indici a la *Revue des Langues Romanes*.

Finalment, devem a Obrador, també, diverses ressenyes i diversos articles de caràcter més aviat teòric relatiu a la poesia oral i al folklore.

«Sobre les èpoques de la poesia popular mallorquina», que va publicar al *Museo Balear*²³ i a *La Il·lustració Catalana*,²⁴ és un intent de sintetitzar la història de la poesia popular a Mallorca i posa de manifest l'orientació romàntica d'Obrador. Aquest article també va aparèixer, pòstumament, a la revista *Tresor dels Avis*.²⁵

«Apuntacions y mostres de poesía popular mallorquina», publicat a *La Renai-xensa*,²⁶ està dividit en dues parts: a la primera, Obrador reproduïx de manera

²³ Núm. 23 (1875), p. 776-781.

²⁴ Any 4, núm. 82 (1883), p. 69-72.

²⁵ Any 5, núm. 10 (1926), p. 145-150.

²⁶ Any 10, tom 2, núm. 3 (1880), p. 111-116; núm. 4 (1880), p. 166-173; núm. 5 (1880), p. 207-215.

fidel l'article que acab d'esmentar; a la segona, transcriu i comenta trenta-set de les cançons que havia replegat i de les quals havia tramès còpia a Milà.

«El folklore y la educación infantil», que va aparèixer al *Boletín de la Institución Mallorquina de Enseñanza (BIME)*,²⁷ és un dels articles més interessants d'Obrador, perquè suposa una certa superació dels plantejaments romàntics i una connexió amb els corrents més avançats de la folklorística de l'època. Basta recordar els noms i les institucions que hi cita: Milà i Fontanals, en primer lloc, a qui agraeix «sus excitaciones y consejos que despertaron mi afición á la poesía popular, no menos que la benévola mencion con que quiso honrarme en el prólogo de su precioso Romancerillo Catalan», però sobretot els folkloristes Gaspar Núñez de Arce i Antonio Machado y Álvarez, els pedagogs Joaquín Sama Vinagre i John Fenton o el lingüista i pedagog portuguès Francisco Adolfo Coelho, la Institución Libre de Enseñanza, la societat El Folk-lore Castellano o la Folk-lore Society de Londres. Segons March (2003: 91), Obrador, per aquest article i per les notícies i articles d'altri sobre folklore que insereix adesiara en les pàgines del *Boletín de la Institución Mallorquina de Enseñanza*, «es pot considerar com l'introduïdor de la paraula *folklore* amb tota la seva càrrega científica dins el món costumista mallorquí.»

En l'article que ara coment Obrador, amb la ironia fina que el caracteritzava, es presenta ell mateix com a folklorista:

Hace poco ménos de un año que me encontré por primera vez con la palabra *Folk-lore*.

Ignorando su significado y al ver que se hablaba de Sociedades y de eruditos *folk-loristas*, acudí á diversos diccionarios enciclopédicos. Ninguno registraba el nuevo vocablo; y eso que los había de tomo y lomo. Tratábase, pues, de cosa nueva, á todo serlo.

[...]

Varios escritos me ilustraron á poco en la materia. Comprendí, en fin, que no se trataba de *cosa* nueva, sino pura y simplemente de nueva *denominación*.

En tanto era así, que yo mismo me reconocía *folk-lorista*, de años atrás y sin haberlo sospechado. Varios amigos mallorquines, excelentes literatos y poetas, se hallaban, por lo visto, en el mismo caso (*BIME* 25:194).

D'altra banda, hi posa de manifest la relació tan estreta que pot arribar a tenir el folklore —sobretot els jocs, els contes i els proverbis— amb l'educació dels infants, una relació que, a parer seu, molts mestres desconeixen, i en reivindica l'ús, i la col·laboració entre folkloristes i pedagogs:

Si los cuentos y juegos constituyen un poderoso medio de educacion, ocurre la necesidad de una colección sistemática de juegos y cuentos infantiles, basada en las *preferencias de*

²⁷ Núm. 25, 26 i 28 (1884), p. 194-196, 201-203 i 217-219.

los niños y ampliada con una seccion de proverbios, rimados ó sin rimar, y de máximas consideradas como un elemento de educacion moral. Esta coleccion debe naturalmente correr á cargo de los folk-loristas, quienes habrán de ser ilustrados, á su vez, por los pedagogos, ya que nadie mejor que éstos podrá informar acerca de aquellas preferencias (BIME 26: 202).

«Nuestra poesía popular» va aparèixer a *El Isleño*.²⁸ A propòsit de la notícia de la imminent publicació del *Romancer popular de la terra catalana* de Marià Aguiló, Obrador hi aprofita per denunciar la deixadesa respecte de la recoll·lecció del folklore oral mallorquí i la poca dedicació que hi esmercen els estudiosos. Per reconduir aquesta situació, proposa que l'Administració bequi qualcú que pugui oferir garanties per dur a terme una replega sistemàtica de materials.

«En Marian Aguiló y son “Romancer Popular de la Terra Catalana”», que va publicar a *La Il·lustració Catalana*,²⁹ complementa l'articlet que acab d'esmentar. Es tracta d'una extensa ressenya inacabada sobre el recull d'Aguiló que té com a finalitat primordial «probar que l'Aguiló ha realisada y duyta á terme, ab una art exquisida é insuperable, la feyna delicadíssima y gelosa d'abellir, polir y retornar colors nadiues a la nostra poesia popular, ab lo mèrit més alt y la extrema dificultat d'aqueix treball de miniador». I a aquest propòsit —i també a parlar de l'afer Bofarull i de l'article de Mañé i Flaquer— dedica la tercera part de la ressenya. La primera està dedicada a celebrar la publicació del llibre, a ponderar-ne la pulcritud tipogràfica i editorial i a elogiar-ne el pròleg. La segona, a fer una mica d'història de l'interès per la poesia oral a Europa i a Catalunya i a parlar dels mètodes de feina de Milà (*Romancerillo catalán*) i de Briz (*Cançons de la terra*), que ja havien publicat els seus reculls el 1882 i el 1866-1884 respectivament.

«Bibliografia regional. Un estudio sobre folklore menorquín» va aparèixer a *La Almudaina*.³⁰ Es tracta d'una ressenya del volum *Costumbres populares de Manerca* [sic], que va publicar l'advocat Pere Ballester i Pons a Maó el 1905.

«Notas folk lóricas. La leyenda de San Pedro», publicat també a *La Almudaina*,³¹ és un articlet sobre el cicle de les rondalles de quan el Bon Jesús i sant Pere anaven pel món (ATU 774). Obrador hi planteja —i hi deixa sense respondre— dues qüestions relatives al contingut i a la finalitat d'aquestes narracions: per què no n'hi ha de semblants referides als altres apòstols i per què sant Pere sempre hi és objecte de burla i d'escarni.

²⁸ Any 34, núm. 10.928, p. 1.

²⁹ Any 14, núm. 315-316 i 318 (1893), p. 242-245, 263-266 i 291-294.

³⁰ Any 19, núm. 7.321 (1905), p. 1.

³¹ Any 19, núm. 7.340 (1905), p. 1.

«Un glosador semi-popular», publicat a *La Almudaina*,³² és una semblança de l'amo Antoni Vicenç Santandreu de Son Garbeta arran de l'edició que Antoni M. Alcover va fer d'una selecció de composicions seves.³³ Obrador hi qualifica la poesia del manacorí de semipopular perquè l'autor no és pròpiament un glosador —li falta el do de la improvisació i no és analfabet del tot—, però tampoc no és un poeta cultivat.

Em sembla que és evident que Mateu Obrador hauria d'ocupar un lloc destacat en la història de la recol·lecció i l'estudi de la literatura oral i del folklore catalans. Només les seves múltiples ocupacions i les vicissituds personals per què va passar l'impediren de dedicar-s'hi amb més profunditat i, sobretot, d'una manera més continuada. Si s'hagués esdevingut aquesta circumstància, Obrador s'hauria mostrat, sens dubte, com un folklorista molt competent.

BIBLIOGRAFIA

- GINARD BAUÇÀ, R. (1966-1975): *Cançoners populars de Mallorca*, 4 volums, Mallorca, Moll.
- MARCH, J. (2003): «Mateu Obrador Bennàsser, un home emprenedor», *Randa*, núm. 51, p. 91-102.
- NICOLAU D'OLIVER, LL. (ed.) (1922): *Epistolari d'en M. Milà i Fontanals*, tom I, anys 1840-1874, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- (1932): *Epistolari d'en M. Milà i Fontanals*, tom II, anys 1875-1880, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- OBRADOR, M. (s.a.): *Poesies*, «Lectura Popular», núm. 168.
- OLIVER, M. S. (1988): *La literatura en Mallorca*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- PONS, A. (1928-1931): «Mateu Obrador i Bennàsser (Esboç biogràfic)», *La Nostra Terra*, núm. 11 (novembre de 1928), 12 (desembre de 1928), 13 (gener de 1929), 14 (febrer de 1929), 15 (març de 1929), 16 (abril de 1929), 17 (maig de 1929), 18 (juny de 1929), 19 (juliol de 1929), 21 (setembre de 1929), 22 (octubre de 1929), 23 (novembre de 1929), 25 (gener de 1930), 27 (març de 1929), 29 (maig de 1929), 30 (juny de 1929), 31 (juliol de 1929) i 46 (octubre de 1931).
- PONS, D. (2010): «Mateu Obrador, una vida incerta, una obra frustrada», dins Damià PONS, *Trajectes literaris: de Mateu Obrador a Baltasar Porcel*, Palma, Lleonard Muntaner, p. 11-38.
- [ROSSELLÓ, J. (ed.)] (1873): *Flors de Mallorca*, Palma, Estampa de Pere Joseph Gelabert.
- ROSSELLÓ, R. (2008): *Mateu Obrador Bennàsser: Biografia i obra literària*, Felanitx, [Ramon Rosselló].
- ZIPES, J. (2007): «Notes», dins Brothers GRIMM, *The Complete Fairy Tales*, Londres, Vintage Books, p. 979-1007.

³² Any 21, núm. 8.103 (1907), p. 1.

³³ *Glosades de l'amo Antoni Vicenç Santandreu de So'n Garbeta*, Estampa Amengual y Muntaner, Palma de Mallorca, 1907.